

Αναδιφώντας το χθες (231)

Σημειώσεις συγκοινωνιακής ιστορίας του Ρεθύμνου

■ Του ΧΑΡΗΣ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

ΣΕΝΑΡΙΟΜ: ΣΤΙΣ ΡΟΥΓΕΣ, ΣΤΙΣ ΠΛΑΤΕΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ
16.09.2022 - 18:00
ΠΛ. ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»
16.09.2022 - 20:00
ΠΛ. ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Οι 231ες «Αναδιφσεις» έχουν ως θέμα την ξενάγηση που θα εμψυχώσω σήμερα το απόγευμα, στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου 2022» και η οποία επιγράφεται

«Ξενάγηση στις ρούγες, στις πλατείες και στα χάνια της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου». Πραγματοποιείται στα πλαίσια της κυκλοφορίας του βιβλίου που γράψαμε με τον Θωμά Κρεβετζάκη «Οι μετακινήσεις στο Ρέθυμνο». Θα ξεκινήσει στις 6.00 μ.μ. από την πλατεία Τεσσάρων Μαρτύρων και θα καταλήξει στις 8.00 μ.μ. στην πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη. Η συμμετοχή είναι, όπως και στις προηγούμενες τριάντα, όχι μόνο ελεύθερη αλλά και ιδιαίτερα επιθυμητή.

στο ξεκίνημά μας στους Τέσσερις Μάρτυρες θ' αναφερθούμε στις πιάτσες των τετραπόδων, των τρίκυκλων μηχανών, των φορτηγών, των ταξί και των λεωφορείων που είχαν λειτουργήσει κατά καιρούς στην πλατεία τους, και θα μιλήσουμε για την τότε οδό - περισσότερο βουλεβάρτο Πριγκιπίσσης Σοφίας (αργότερα Λεωφόρο Ναυάρχου Παύλου Κουτουριώτη, φωτογραφία). Θα αναφερθούμε επίσης στη διαμόρφωση της στοάς του Ορτά Καπί (Μεγάλης Πόρτας) μέσω

Με την ευκαιρία θ' αναφερθούμε και στους άλλους σταθμούς των ΚΤΕΛ, του Αγιοβασιλιώτικου στην οδό Μοάτσου, του Δυτικού Ρεθύμνου απέναντι από τον Κήπο, του Αμαρίου και του Μυλοποτάμου στην πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη, των Χανίων - Ηρακλείου στον Αγνώστο επίσης και στη συνέχεια στην οδό Μοάτσου κ.λπ. Θα θυμηθούμε επίσης τις συνθήκες των μετακινήσεων εκείνων, με τις αποσκευές ανεβαζόμενες στην οροφή των λεωφορείων και σκεπασμένες με μουςαμάδες, με στάσεις στο Γενί Καβέ και στις Βρύσες, για γουρουνόπουλο και γιαούρτι με μέλι αντίστοιχα για όσους άντεχε η τοπική τους κ.ά.

Η επόμενη μας στάση θα πραγματοποιηθεί στα Πεταλάδικα, γνωστά επίσης και ως Σωμωράδικα, ονόματα που φανερώνουν την επαγγελματική εξειδίκευση των καταστηματαρχών τους. Θα θυμηθούμε μερικά από τα σχετικά καταστήματα: Τα χάνια του Αβάρτζου και του Κουτσοπήγου, τα σαμωράδικα του Στ. Δασκαλάκη, του Ν. Σπανουδάκη και του Γ. Λιονή, το καρποποιείο του Κουλογιάννη, τα χαρτιάδικα του Λιανδρή και του Πιστογιαννάκη, το σκυτορραφείο του Στ. Φορτάκη κ.ά. Με την ευκαιρία της αναφοράς στα χάνια των Πεταλάδικων, θ' αναφερθούμε σ' αυτά όχι μόνο σε επίπεδο πόλης αλλά και νομού Ρεθύμνης και στη χρησιμότητα και αναγκαιότητά τους σε παλιότερες εποχές.

Παρακάτω θα σταθούμε στο πεζοδρόμιο μπροστά στο Κέντρο Βυζαντινών Τεχνών για να παρατηρήσουμε τις μοναδικές ενσωματώσεις από τις μαλτεζόπλακες επίστρωσης πεζοδρομίων (και της Προκυμιάς) της πόλης, οι οποίες διασώζονται εκεί μπροστά και μας φανερώνουν πώς ήταν παλιότερα κατασκευασμένα τα περισσότερα απ' αυτά. Μερικά άλλα ήταν φτιαγμένα με βοταλωτό, με πιο καλοκατασκευασμένα εκείνα στην οδό Αρκαδίου (φωτογραφία).

Θα μιλήσουμε για τα περισσότερα από τριάντα χάνια που λειτουργήσαν κατά καιρούς στην πόλη, μεταξύ των οποίων του Κατριτζή στον Πλάτανο και του Παναρετάκη στην Αγία Βαρβάρα και των άλλων στην Άμμος Πόρτα, που θα συνηθίσαμε παρακάτω. Θα μιλήσουμε και για εκείνα της υπαίθρου, ένα στον δρόμο προς τα Χανιά, στη συνέχεια του Κυμιωλή (Νταμουλή) στην Κούφη και του Σπανδάγου πριν την Επισκοπή. Στον δρόμο προς το Ηράκλειο λειτουργούσαν επίσης το χάνι του Αλέξανδρου Πολυχρονάκη, στον ομώνυμο οικισμό που αναπτύχθηκε δίπλα του, το χάνι του Λαγού λίγο βορειότερα από το Πέραμα, ένα άλλο στους Δαφνέδες μέσα σε σπηλιά, του Καρτερή νότια των Χελιανών, η «Μόσχα» (χάνι Μακρυγιάννη), το Αλοϊδιανό χάνι και του Αστρονίου πριν από τη Δαμάστα.

Η στάση μας στο Μείνιάνι (αργότερα Πλάτανο) και στη συνέχεια στην οδό Παλαιολόγου αφορά στο παλιότερο κοινωνικό κέντρο της πόλης, με τα στενά (Παρθένων και Ωραίας, στο σχεδιάγραμμα) και το υπερμέγεθες ιστορικό δέντρο του Πλατάνου. Αφορά επίσης την ριαζα, την μεγάλη πλατεία του Ρεθύμνου επί Βενετοκρατίας, με τα επιφανή δημόσια κτήρια και την κρήνη της. Δεν θα παραλείψουμε ν' αναφερθούμε στο σύστημα της επιστρώσης των δρόμων με καλύτερη και στη συνέχεια αφαιρέσή τους επί δημαρχίας Χουσνί Βακογιάκη και στην εφαρμογή του συστήματος Μακαδόμ. Όμως αυτό προϋπέθετε την συχνή συντήρηση του οδοστρώματος, πράγμα που δεν συνέβη και οδήγησε σε μια απέραντη σκουρόπολη το καλοκαίρι και λασπούπολη τον χειμώνα.

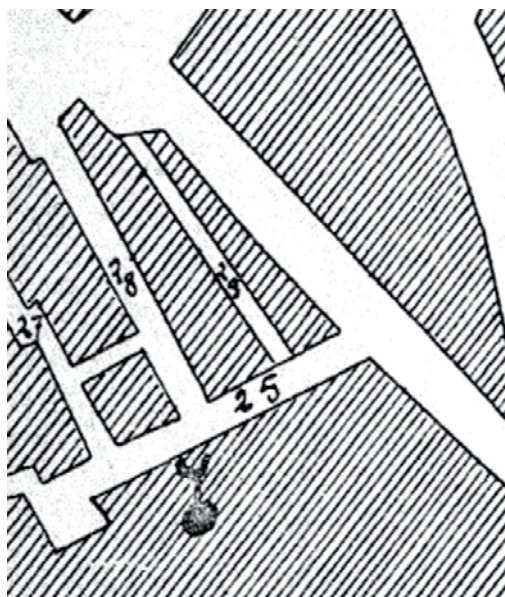
Χάνια λειτουργούσαν επίσης στο Άδελε, στις Καρίνες και στο Μπαλί και στον Αγιοβασιλιώτικο δρόμο στο Σπήλι του Τσουδερού, κοντά στο Κεντροχώρι (τότε Δουμαεργίδι) του Χλιοσούτη, στον Πλατανέ του Σερντάρη κι ακόμη ένα στα Ακούμια. Στον Αμαριώτικο δρόμο χάνια λειτουργούσαν στις Πρασές και στους Ποταμούς. Στη Πέτρας το Νερό λειτουργούσε το χάνι του Νταμπακέρη. Ανάμεσα στα Χάρκια και το Καβούσι δραστηριοποιούνταν το χάνι του Βενιανάκη και στη διασταύρωση του Αρκαδιώτικου δρόμου προς Αμάρι και Καλογέρου το χάνι της Λίμνης. Άλλα χάνια ήταν της Καρές, του Δουλγέρη, του Σήφη στους Ποταμούς και του Αδάμη στα Τρία Μοναστήρια. Τα χάνια υπήρξαν οι πρόγονοι των ξενοδοχείων ύπνου του Ρεθύμνου (εικόνα), για τα οποία επίσης θα μιλήσουμε.

Παρακάτω θα σταθούμε στο πεζοδρόμιο μπροστά στο Κέντρο Βυζαντινών Τεχνών για να παρατηρήσουμε τις μοναδικές ενσωματώσεις από τις μαλτεζόπλακες επίστρωσης πεζοδρομίων (και της Προκυμιάς) της πόλης, οι οποίες διασώζονται εκεί μπροστά και μας φανερώνουν πώς ήταν παλιότερα κατασκευασμένα τα περισσότερα απ' αυτά. Μερικά άλλα ήταν φτιαγμένα με βοταλωτό, με πιο καλοκατασκευασμένα εκείνα στην οδό Αρκαδίου (φωτογραφία).

Παρακάτω θα σταθούμε στο πεζοδρόμιο μπροστά στο Κέντρο Βυζαντινών Τεχνών για να παρατηρήσουμε τις μοναδικές ενσωματώσεις από τις μαλτεζόπλακες επίστρωσης πεζοδρομίων (και της Προκυμιάς) της πόλης, οι οποίες διασώζονται εκεί μπροστά και μας φανερώνουν πώς ήταν παλιότερα κατασκευασμένα τα περισσότερα απ' αυτά. Μερικά άλλα ήταν φτιαγμένα με βοταλωτό, με πιο καλοκατασκευασμένα εκείνα στην οδό Αρκαδίου (φωτογραφία).

Η στάση μας στο παλιό λιμάνι είναι επιβεβλημένη, αφού αυτό αποτελούσε για μεγάλες χρονικές περιόδους τον μεγάλο συγκοινωνιακό κόμβο της πόλης. Θα πούμε δυο λόγια για τη σοφία των αρχαίων μας προγόνων, οι οποίοι είχαν κατασκευάσει στα ελληνοισλαμικά χρόνια τους δύο νεώσοικους τους στα δυτικά (φωτογραφία) και όχι στα εκτεθειμένα στον βορρά ανατολικά της πόλης, όπως και για την αντίστοιχη των θαλασσοκρατών Βενετών, που σχεδίαζαν το νέο τους λιμάνι στην ίδια ακριβώς δυτική θέση. Θα μιλήσουμε ακόμα για τις παλιότερες ακτοπολικές δόξες του Ρεθύμνου, που έφταναν από την Αίγυπτο μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα κι από τη Μάλτα μέχρι την Αλεξανδρέττα.

Η στάση μας στο παλιό λιμάνι είναι επιβεβλημένη, αφού αυτό αποτελούσε για μεγάλες χρονικές περιόδους τον μεγάλο συγκοινωνιακό κόμβο της πόλης. Θα πούμε δυο λόγια για τη σοφία των αρχαίων μας προγόνων, οι οποίοι είχαν κατασκευάσει στα ελληνοισλαμικά χρόνια τους δύο νεώσοικους τους στα δυτικά (φωτογραφία) και όχι στα εκτεθειμένα στον βορρά ανατολικά της πόλης, όπως και για την αντίστοιχη των θαλασσοκρατών Βενετών, που σχεδίαζαν το νέο τους λιμάνι στην ίδια ακριβώς δυτική θέση. Θα μιλήσουμε ακόμα για τις παλιότερες ακτοπολικές δόξες του Ρεθύμνου, που έφταναν από την Αίγυπτο μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα κι από τη Μάλτα μέχρι την Αλεξανδρέττα.

Θα συνεχίσουμε την περιήγησή μας διαδοχικά μέσω της Προκυμιάς και της οδού Αρκαδίου, της παλιότερης Μεγάλης Ρούγας της πόλης, στην οποία είχαν κατασκευαστεί τα ωραιότερα από τα μέγαρά της, όπως βέβαια και η Loggia των ευγενών της. Θα αναφερθούμε στην πρώτη ονοματοδότηση των δρόμων της πόλης από τις ρωσικές δυνάμεις κατοχής και στην ανορθόδοξη αριθμοδότησή τους, κατά το σύστημα της πατρίδας τους. Δεν θα παραλείψουμε να μιλήσουμε για τις μετακινήσεις επί τετραπόδων, τα οποία εξυπηρετήσαν τις ανάγκες της πόλης για πολλούς αιώνες.

Θ' αναφερθούμε επίσης στη Σκάρπα, όπως και στη διάοιξη της παραλιακής οδού Σοφοκλή Βενιζέλου, καθώς και της συνεχιάς της οδού Βελουχιώτη επάνω στις αμμοθίνες των Περιβολιών. Δεν θα λησμονήσουμε την παλιότερη παράδοση της πλατείας από τους πεζούς στα αυτοκίνητα, η οποία έφτανε μέχρι τους αγώνες δεξιoteχνίας τους, ενώ στην παράλληλη Προκυμιά προπολεμικά διεξάγονταν μέχρι και ιππικοί αγώνες!

Θ' ακολουθήσει στην πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη η παρουσίαση του βιβλίου που γράψαμε με τον **Θωμά Κρεβετζάκη**, το οποίο φέρει τον υπότιτλο «Σημειώσεις συγκοινωνιακής ιστορίας». Θα το παρουσιάσει ο ιστορικός ερευνητής και συγγραφέας **Μάνος Γοργοράκης**, ενώ ο Θ. Κρεβετζάκης θ' αναφερθεί στην εξελικτική πορεία των μετακινήσεων κι εγώ θα αισθητοποιήσω με οπτικό υλικό εποχής τον περίπατό μας από το Ορτά Καπί μέχρι το Κουμ Καπί. Το βιβλίο κυκλοφορεί εκτός εμπορίου, έχοντας παραχθεί με έξοδα του προγράμματος Civitas Destination. Προκειμένου όμως όσοι ενδιαφέρονται να μπορέσουν να το προμηθευτούν, θα προσφερθεί ορισμένος αριθμός τεμαχίων σε τιμή κόστους. Όσοι πιστοί, βαδίζοντας και μη, καθώς και οι φιλαναγγώστες, προσέθετε!

Θ' ακολουθήσει στην πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη η παρουσίαση του βιβλίου που γράψαμε με τον **Θωμά Κρεβετζάκη**, το οποίο φέρει τον υπότιτλο «Σημειώσεις συγκοινωνιακής ιστορίας». Θα το παρουσιάσει ο ιστορικός ερευνητής και συγγραφέας **Μάνος Γοργοράκης**, ενώ ο Θ. Κρεβετζάκης θ' αναφερθεί στην εξελικτική πορεία των μετακινήσεων κι εγώ θα αισθητοποιήσω με οπτικό υλικό εποχής τον περίπατό μας από το Ορτά Καπί μέχρι το Κουμ Καπί. Το βιβλίο κυκλοφορεί εκτός εμπορίου, έχοντας παραχθεί με έξοδα του προγράμματος Civitas Destination. Προκειμένου όμως όσοι ενδιαφέρονται να μπορέσουν να το προμηθευτούν, θα προσφερθεί ορισμένος αριθμός τεμαχίων σε τιμή κόστους. Όσοι πιστοί, βαδίζοντας και μη, καθώς και οι φιλαναγγώστες, προσέθετε!

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Παρουσίαση βιβλίου

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.

Το βενετσιάνικο Καμαράκι και τα χάνια του Παττακού και του Μποτώνη θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια, ενώ θα κατευθυνόμαστε προς το Κουμ Καπί (Άμμος Πόρτα) του Ρεθύμνου, το οποίο είναι πολύ λιγότερο γνωστό από εκείνο των γειτονικών μας Χανίων. Θ' αναφερθούμε στην παλιότερη διαμόρφωση της περιοχής, πριν την ανέγερση του ανδριάντα του Αγνώστου Στρατιώτη, με το μεγαλοπρεπές οχυρό της Ντάμπιας, καθώς και τον τουρμπέ και την κρήνη, στην οποία ξεδιψούσαν οι οδοιπόροι.